

Institut ekonomických studií
Fakulta sociálních věd
Univerzita Karlova v Praze

Co víme o Číně?

Motto: Dnes již poměrně přesně víme, že Číňanů je jedna a čtvrt miliardy. Plus minus dvě stě milionů. (doc. Karel Půlpán)

Seminární práce k předmětu
Komparativní ekonomické systémy
(Prof. Ing. Lubomír Mlčoch, CSc.)

Jiří Skuhrovec

2008

Abstrakt: Tato práce si klade za cíl stručně a srozumitelně popsat vývoj čínské ekonomiky posledních tří dekád, její dnešní stav a nastínit možnosti budoucího vývoje. Důraz je kladen na makroekonomickou situaci, především na pracovní trh a jeho instituce, neboť ty se zdají být klíčové pro další vývoj nejlidnatější země světa. Nedostatek spolehlivých zdrojů je problémem každé studie o Číně, tedy i této - proto se autor snažil alespoň o vyváženost v užití těch nespolehlivých. Vedlejším cílem práce je její srozumitelnost i pro neekonomika, neboť zvolené téma nepostrádá na zajímavosti ani mimo rámec ekonomické disciplíny.

Abstract: This essay seeks to roughly describe recent development of Chinese economy, its present state and possibilities of future development. It considers mainly macroeconomic situation, particular labour market and its institutions, since these seem to be of major importance for further development. Lack of solid statistical resources is a typical phenomena of nearly all papers dealing with China. That's why author tried at least to cite unreliable ones in a balanced way. Secondary goal of the paper is its readability for non-economist, as it covers topic which is of interest even outside of scope of economic science.

Klíčová slova: Čína, yuan, komunismus, reformní komunismus, trh práce, konvergence, růst, překážky růstu

JEL: F34, N15, O32, O53

Obsah

1 .Úvod: bída statistiky.....	4
2 .Čínská ekonomika v nedávné minulosti a dnes.....	5
2.1 .Agrární reformy.....	5
2.2 .Vývoj průmyslu.....	6
2.3 .Politický vývoj.....	6
3 „Divoký“ kapitalismus v 21. století.....	7
3.1 .Udržitelnost propagandy.....	8
3.2 . A komu tím prospějete?.....	9
3.3 .Cena demokracie.....	10
4 .Makroekonomické podmínky.....	11
4.1 .Revalvace yuanu – mezi skylou a chadrybdou	11
4.2 .Export a domácí trh.....	12
4.3 .Členství ve WTO a průmyslové vlastnictví.....	12
5 .Udržitelný vývoj.....	13
6 .Závěr – je Čína alternativou, nebo jen konvergujícím státem?.....	14

1 .Úvod: bída statistiky

Přinejmenším od počátku devadesátých let je dění v Čínské lidové republice předmětem obrovského zájmu vědců, investorů ale především novinářů. Poslední skutečně velká komunistická země vykazuje za minulých dvacet let obrovský ekonomický růst a mluví se o ní jako o supervelmoci 21. století. Co ale o této zemi skutečně víme? V tomto kolosu žije pětina světové populace, ta je však od zbylého světa oddělena stále poměrně pevnou informační bariérou. Tradičně uzavřená „země středu“ dnes sice otevírá své přímořské regiony západním turistům a investorům, většinu dění uvnitř se jí však daří držet za zavřenými dveřmi. Cenzura tisku, kontrolovaný přístup k internetu ale dokonce i omezení volného pohybu většiny obyvatel – to vše výrazně omezuje naše možnosti dozvědět se něco zvenčí, stejně jako dovoluje vládě manipulovat samy obyvatele uvnitř.

Nadnesené motto této práce má čtenáři sdělit dvě informace. Tou první je, aby se měl před čínskými statistikami na pozoru, protože mohou být velmi nepřesné až zavádějící. Na tento problém narazíme mimo jiné v třetí, demografické kapitole této práce. Ta poukazuje například na fakt, že zhruba 40 procent dělníků v čínském průmyslu (řádově 150 miliónů), jsou nelegální migranti ze zemědělských oblastí – ohledně možnosti jejich přesného sčítání jsou důvodné pochybnosti. Není-li možno přesně určit tak základní číslo jakým je počet obyvatel, těžko se můžeme spoléhat na komplexnější statistiky (např. je skutečně 90% Číňanů gramotných?)

Druhou informací sdělovanou čtenáři mottem je rovněž, aby se měl před čínskými statistikami na pozoru, neboť mohou být manipulovány vládou. I kdyby čínské elity přesná čísla měly, nemají důvod je v nezměněné podobě sdělovat světu – a to také prokazatelně ne vždy činí. Na tento problém narazíme ve čtvrté makroekonomicky orientované kapitole. Čína přinejmenším pět let po sobě¹ výrazně manipulovala statistiky svého zahraničního obchodu – zřejmě aby rozmělnila mezinárodní tlak na revaluaci vlastní měny. V tomto případě šlo o čísla ověřitelná z jiných zdrojů, a Čína byla z manipulace usvědčena. Jak to ale je s pravými čísly ohledně *vnitřního* stavu země se můžeme jen dohadovat. Jaké je skutečné tempo hospodářského růstu? Je průměrná pracovní doba čínského dělníka opravdu jen 45 hodin týdně? Kolik osob je na jejím území ročně zadrženo z politických důvodů?

Existují samozřejmě i jiné, neoficiální zdroje, které mohou proklouznout čínské cenzuře a podat pravdivější informaci. I pak musíme být skeptičtí – nezáujatost „nezávislého“ zdroje je vždy pochybná dokonce i v demokratických otevřených ekonomikách, kde lze jeho metody a výsledky mnohem snáze prověřit.

Tato práce se snaží čerpat z obou druhů zdrojů, aby zachovala určitou vyváženost. Tímto skeptickým úvodem žádám čtenáře, aby kriticky nahlížel na údaje mu předkládané, a to i v případě že jejich správnost na místě nezpochybňují. Po studiu řady textů jsem došel k názoru že s velkou jistotou toho o Číně můžeme tvrdit jen velmi poskrovnu. Otázku z názvu této práce „Co víme o Číně?“ jsem tedy zodpověděl již v úvodu: s jistotou prakticky nic. Nyní se pokusím čtenáře přesvědčit alespoň o částečném opaku a poskytnout mu malý myšlenkový vhled do toho, jak se mají věci v zemi která má být dominantou nadcházejícího století.

---

1 Kolem svého vstupu do World Trade Organization (WTO) v roce 2001. viz kap 4

2. Čínská ekonomika v nedávné minulosti a dnes²

Nástup Deng Xiaopinga k moci roku 1978 a poté Sjezd Komunistické strany Číny (KSC) roku 1982 zahájily shora řízenou transformaci čínského komunistického kolosu. Tento reformní proces probíhá dodnes, a je bezprecedentní událostí lidské historie; například v transformaci východoevropských států lze sice najít několik paralel – ale jen velmi hrubých a neurčitých. V tomto případě se totiž jedná o velmi pomalou, gradualistickou, vládou řízenou transformaci.

Transformaci, která zatím staví na hlavu řadu pouček klasické, i neoklasické ekonomie. O nereformovatelnosti a podřadnosti komunistického systému byly popsány stohy papíru, jak tedy vysvětlit již bezmála třicet let prudkého růstu komunistické Číny, mířící pomalu k metě největší ekonomiky světa?

Prvá část odpovědi ekonomů musí logicky být, že motorem čínského růstu jsou reformy svou povahou pravicové. Jedná-li se dnes stále ještě o komunismus, pak je to komunismus reformní, pomalu směřující ke svému protipólu – kapitalismu. V následujících kapitolách se budu snažit naznačit, že tomu tak docela není. Nejprve se však v krátkosti podíváme na vývoj posledních třiceti let.

2.1 .Agrární reformy

Pozemková reforma počínající rokem 1979 byla prvním a možná vůbec nejdůležitějším krokem obnovy Číny po dvou Maových experimentech – Velkého skoku vpřed a Kulturní revoluci, které způsobily největší hladomor v historii lidstva, následně pak dostaly stát na pokraj občanské války. Po nich se dostal k moci Deng Xiaoping, pod jehož vedením se KSC relativně stmelila, uklidnila a vyhlásila reformní program. U, tehdy převážně zemědělské, Číny byla prvním logickým krokem reforma kolektivizovaného a zoufale neproduktivního zemědělství. Do roku 1984 bylo rozpuštěno 98 % zemědělských družstev³, a jejich podílníci tak dostali možnost hospodařit samostatně. Postupně vznikl relativně svobodný trh s plodinami, kde mohli zemědělci prodávat svou nadprodukcii – a měli tak výrazný motiv k zvyšování výnosů z půdy. Jak je zřejmé z tabulky 1, právě v tomto období (1980-85) se přes 30 procent obyvatel dostalo nad hranici absolutní chudoby⁴, za což se ostatně čínská vláda bije v hrud' dodnes přestože od té doby v tomto směru k dalšímu významnějšímu posunu nedošlo.

Že vláda umožnila zemědělcům „hospodařit samostatně“ však v tomto případě rozhodně neznamená hospodařit na vlastní půdě. Soukromé vlastnictví bylo a částečně ještě je v Číně tabu, do ústavy bylo zakotveno až v roce 2003, a o pozemkové reformě, která by skutečně dala půdu do rukou dělníkům (nejen formou nějakého státního pronájmu) se stále teprve uvažuje. Její kritici se obávají rozprodávání půdy obratem průmyslovým investorům, její zastánci používají stejný argument k obhajobě takového kroku.

“Domácí kritici záměru vlády prosadit zákon o privatizaci půdy zároveň upozorňují také na bídný stav právního povědomí a vymahatelnosti práva v Číně. V tuto chvíli neexistuje žádný důvod věřit, že v případě uzákonění privatizace rolníci budou půdu prodávat se ziskem a ke svému prospěchu, že nebudou vystavováni nátlaku zkorumpovaného státního aparátu a že vzniknou podmínky pro úspěšné drobné podnikání.”⁵

Zemědělské půdy v Číně už dnes rapidně ubývá, a přestože je využívána poměrně intenzivně prakticky v plném rozsahu, hrozí že nebude schopna uživit obrovský národ. Masová migrace zemědělců do měst tento problém ještě prohlubuje, což bude šířeji zmíněno až v následující kapitole. V tomto místě je pro nás podstatné, že čínský růst osmdesátých let, i její úspěchy v

2 Tato kapitola shrnuje především základní obecně známá fakta, u kterých neuvádím zdroj. Čerpat je lze například z U.S. Bureau of East Asian and Pacific Affairs(2007)

3 Worden,Savada,Dolen (1987)

4 Tedy jednoho amerického dolaru na den

5 Lomová (2006b)

potlačování chudoby a hladomoru, spočívají především v zemědělských reformách. Přestože později se Čína stává „továrnou světa“, nesmíme zapomínat, že na počátku 80. let bylo v zemědělství zaměstnáno přes 70 % populace, ostatní reformy tedy měly na tehdejší vývoj podstatně skromnější vliv.

2.2 .Vývoj průmyslu

Většina osmdesátých let se v Číně nese ve znamení decentralizace – na úrovni politické, o které se zmíníme později, ale i v sekundární výrobě. Vyjma strategických podniků (např. těžkého strojírenství) experimentovala vláda se zaváděním motivačních schémat manažerům, kterým dala v řízení téměř volnou ruku, a připustila aby si podnik ponechával a reinvestoval část zisku. Povoleny a částečně i podporovány byly podniky zakládáné a řízené samosprávně (tedy obdoba našich družstev), podnikání drobných řemeslníků bylo rovněž legalizováno. Okamžitý vliv těchto reforem nebyl tak přímočarý jako v zemědělství – komplikovanější výroba na které se často podílí více lidí nemůže reagovat na ekonomické pobídky tak pružně. Přesto tyto reformy počaly budovat dobré podhoubí pro pozdější přechod k „skutečnějšímu“ kapitalismu, tedy plnému povolení soukromého podnikání a vpuštění zahraničních investorů do země. To probíhá prakticky dodnes – neprosperující státní podniky jsou od počátku 90. let postupně privatizovány. Čína si vybudovala fungující akciový trh a nechává pomalu plynout do země zahraniční kapitál. Od roku 1990, kdy vláda povolila zahraničním investorům vlastnit 100% podíl na podniku, úspěšně láká přímé investice daňovými pobídkami a garancemi zachování vlastnických práv. Akcie čínských podniků jsou obchodovány na světových burzách a mezinárodní kapitál se stále více přelévá do Číny, zejména do přímořských oblastí s přímou možností vývozu.

Zahraněční obchod byl před reformami zcela pod kontrolou ministerstev, jeho postupným uvolňováním vznikl nejdůležitější motor čínského průmyslu: export. Obrovská poptávka a potenciál čínského domácího trhu jsou dosud spíše mýtem (ačkoliv mýtem rychle nabývajícím reálných rozměrů). Levná pracovní síla, a podhodnocená měna vůbec – zejména díky těmto zbraním pronikla Čína na světové trhy a dokázala se přehoupnout z převážně zemědělské země v průmyslového giganta. Rok 2001, kdy vstoupila Čína do WTO ještě zrychlil její vývozní tempo a stejně tak příliv domácích i zahraničních investic.

2.3 .Politický vývoj

Pokud předchozí podkapitoly zdůrazňovaly decentralizaci ekonomického systému, pak na úrovni systému politického to platilo dvojnásob. Autonomie čínských provincií byla poměrně značně navýšena brzy po nástupu Deng Xiaopinga k moci. Od té doby jsou místní samosprávy sice stále formálně přímo kontrolovány shora, reálně tu však vznikl velký prostor pro korupci, prorůstání vládního sektoru s ekonomickými špičkami apod. Není třeba zabíhat do detailů, přestože místní samosprávy často nejednají v přímém souladu s centrálním plánem, nejsou pro nás až tak podstatné – jedná se o korupční prostředí vedené zhruba státními direktivami, držené pod kontrolou spíše pomocí neformálních vazeb ve vnitrostranickém aparátě, nežli legálními regulačními institucemi (míněno legálními alespoň v pojetí euroamerické kultury). Důležité reformy institucí, kterými se budeme zabývat ale stále probíhají v první řadě na státní úrovni.

Počínaje Xiaopingem a jeho spolupracovníky se v Číně vystřídaly tři generace vládnoucích garnitur, k jejichž výměně dochází spolu s osobou tajemníka KSČ. Postupné reformy jsou podkládány i měnicí se rétorikou. Jiang Zemin – Xiaopingův nástupce – již počátkem devadesátých let vytýká za cíl o vybudování socialisticko-tržní ekonomiky (socialist market economy). Za dnešního tajemníka Hu Jintaa se již otevřeně mluví o lidských právech, do ústavy bylo zakotveno soukromé vlastnictví, objevují se dokonce názory, že vláda Číny je technicky vzato *demokraticky* volená elitou národa.⁶

⁶ Konec konců, KSČ čítá 70.000 členů, což pro interní demokratické volby není málo.

Překvapující může být fakt, že napříč politickými generacemi lze o špičkách státního aparátu hovořit jako o velmi vzdělaných lidech, pocházejících často z akademického prostředí. Mezi posledními dvěma garniturami výrazně převažují absolventi technických oborů. Stranický původ a kontakty jsou sice téměř nutnou výzbrojí člena vlády, přesto je na místě i výborná odborná erudice, což nebývá pravidlem ani v západních demokraciích. Nebudme však přílišnými optimisty – lze poměrně jistě tvrdit, že i v Číně rozhodují o vládě v první řadě stranické půtky držené za zavřenými dveřmi (jak je pro „státy jedné strany“ typické), přesto se však daří vybírat kvalitní vládnoucí vrstvu a tento faktor je podle mého názoru pro bezprecedentní růst Číny stěžejní.

Hovoříme-li o demokracii elit, musíme však nahlédnout i na její stinnou stránku – vládu tvrdé ruky pro všechny ostatní. Jaká část čínské populace má skutečně prospěch z jejího ekonomického zázraku, a nakolik je tento zázrak skutečně udržitelný, to je téma následující kapitoly.

3 „Divoký“ kapitalismus v 21. století

Představa, že s rostoucí prosperitou (v Číně dnes omezenou pouze na velmi úzkou vrstvu obyvatel) postupně dojde ke zlepšování kvality života, je možná z teoretického hlediska obhajitelná, nicméně realita je taková, že v Číně spíše nastanou sociálními požadavky, případně lokálními ekologickými katastrofami motivované masové nepokoje.⁷

7 z 10 měst s nejvyšším znečištěním vzduchu na světě se nachází v Číně. Podle výsledků sčítání obyvatel (2002) má v ke zdroji pitné vody přístup pouze 73 % městského obyvatelstva a 8% ho stále žije pod hranicí chudoby, přičemž se toto číslo za posledních 10 let „úžasného růstu“ nijak nezmenšilo. Alarmující jsou i pracovní podmínky většiny dělníků – navzdory zavádění zákonů na ochranu jejich práv jsou nuceni pracovat v neuspokojivých podmínkách nepřiměřeně dlouhou dobu a navíc za velmi nízkou mzdu.

Čínský zákoník práce se vcelku blíží moderním zákoníkům - dovoluje 40-ti hodinový pracovní týden s prací pouze pět dní v týdnu. Klade nároky na pracovní prostředí i zacházení se zaměstnancem, přesčasy jsou ze zákona lépe placené – to vše alespoň papírově. Podle oficiálních statistik byla v roce 2002 průměrná pracovní doba 45.4 hodin týdně.⁸ V jedné případové studii se BBC zmiňuje o běžné pracovní době kolem 54 hodin týdně,⁹ nedávný průzkum novin Taipei Times hovoří dokonce o pracovní době 15 hodin denně 7 dní v týdnu (tedy teoreticky 105 hodin týdně – téměř trojnásobek doby dovolené zákonem)¹⁰.

Podle International Labour Office (ILO) je hlavním problémem pracovního trhu tradiční čínský systém *hukou* – jedná se o registry obyvatel zemědělských oblastí, fakticky fungující jako středověké nevolnictví. Člověk je registrován v určitém bydlišti, migrace je formálně velice obtížná. Přesto k ní masově dochází – ILO odhaduje, že 40 % městské pracovní síly tvoří přistěhovalci z venkova.¹¹ Jejich nelegální přesun je zaměstnavateli i úřady taktně přehlíženo – stejně tak ovšem zákoník práce. Obrovský přebytek nabídky na pracovním trhu tlačí cenu práce dolů, takže ani legální obyvatelé průmyslového východního pobřeží nemají velkou naději na slušnou mzdu a pracovní podmínky.

Kdybychom si vzali k ruce popis životních podmínek dělníků velké Británie v polovině 19. století, byli bychom překvapeni jejich podobností s těmi čínskými dnes. Nahlédneme-li do historie Britského zákonodárství, najdeme omezení typu „ženy a děti ve věku 14-18 let nesmí pracovat déle, než 12 hodin denně“, nebo „vnitřek továrny se musí uklízet minimálně jednou za 14 měsíců“ (Factory Act 1844). Tento relativně volný zákon byl navíc ze strany zaměstnavatelů

7 Lomová (2006a)

8 China working time statistics(2002)

9 BBC(2006)

10 Taipei Times(2005)

11 ILO(2007)

neustále porušován, z toho už si lze udělat představu jak bídné asi postavení tehdejšího dělníka bylo. Období, které se snažím nastínit, se nazývá v dějinách Evropy obdobím „divokého“ kapitalismu. Obdobím bez ochrany práv pracovníka, bez odborů, obdobím kdy volební právo mělo asi 13 lidí ze 100.¹²

K širšímu srovnání (pro které zde není prostor) doporučuji britské Public Health Report¹³ a například server chinalaborwatch.org.¹⁴ Jádro paralely spočívá v tom, že neemancipovaný dělník je napříč dobami vykořisťován – a to v té nejsurovější podobě, jakou umožní reálně vynucovaný zákon.¹⁵ Ať už se konkrétní forma vykořisťování liší jakkoliv, v zásadě se skutečně jedná o „savý reflex kapitálu“ umožňující vytěžít z každého dělníka maximální zisk v rámci daných pravidel (které nemusí být nutně totožné s oficiálním zákonem), tak jak jej popisoval už K. Marx.

Nebyli to kapitalisté, trh ani růst ekonomiky, který vedl k zlepšení pracovních podmínek v Británii ale i velké části Evropy konce 19. století. Byla to odborová organizace, a rozšířené volební právo – to dovolilo dělníkům vstoupit do politiky a své nároky vynutit. Ostatně právě tehdy vznikla a postupně přišla k moci celá britská Labour party, strana která si reprezentaci dělníků vetkla i do názvu. Hořkým paradoxem je fakt, že nuzné podmínky dělníků, které inspirovaly Karla Marxe k sepsání Kapitálu, můžeme znovu po sto padesáti letech pozorovat v zemi jejíž politická ideologie měla být podle Marxe únikem od zla kapitalistického vykořisťování.

Byla-li únikem Britských dělníků emancipace, politická a odborová angažovanost, jsou výhledy dělnictva čínského slabé. V autokratickém státě potlačujícím základní lidská práva, ale i svobodu tisku nebo svobody politické musí být proces emancipace neskonale obtížnější. Dělníci dokonce ani nemohou vzít tyče a řetězy, osvobodit se revolucí od vykořisťování a nastolit diktaturu proletariátu – protože, bohužel, už jednu mají. Jejich nejsvětější nadějí je nakonec skutečně intervence shora, mám na mysli onu osvícenou a mnou opěvovanou vládu, která je ovšem ze strany dělníků jen obtížně napadnutelná, a její reálná motivace k zlepšování podmínek dělníků za hranice ekonomické efektivity je přinejmenším sporná.

3.1 .Udržitelnost propagandy

*Průmysl vzkvétá, strana vládne a svět se bojí*¹⁶

Kishore Mahbubani, děkan singapurské Lee Kuan Yew School of Public Policy a bývalý náměstek ministra zahraničí obhajuje čínský režim argumentem, že poté co v roce 2005 vycestovalo z Číny asi 31 miliónů lidí, jako zázrakem se téměř všichni vrátili do země „nesvobody“.¹⁷ Tento argument lze ale velmi snadno obrátit – kterých 31 miliónů z oné jedné a čtvrt miliardy lidí asi cestovalo ven, a následně mělo motivaci se vrátit? Tabulka 2 ilustruje příkrý nárůst příjmové nerovnosti v Číně za posledních 20 let, což je naprosto v souladu s tvrzením o tvrdé vládě elit, které si logicky ukrajují i největší část příjmů. Nenalezl jsem statistiku, kterou bych následující tvrzení doložil, ale zdá se rozumné předpokládat, že oněch 31 miliónů navrátilivších se pocházelo z vyšších příjmových skupin. Hovoří-li se o obrovských počtech vycestovaných studentů, jedná se fakticky o tentýž případ, vzpomeňme že čínské elity se rekrutují především z akademických kruhů.

Již jsem zmiňoval bídnou kvalitu věrohodných statistických zdrojů, to platí zvláště v případě informací o „dolních“ padesáti procentech obyvatel Číny, kteří jsou drženi poměrně zkrátka a navíc

12 BritainUSA(2007)

13 Jedná se o dobový pramen vypracovávaný pravidelně komisí jmenovanou britským parlamentem právě v období cca 1830-1870. Bohatě jsou citovány v prvním svazku Marxova Kapitálu.

14 <http://www.chinalaborwatch.org/>

15 Záměrně používám Marxova termínu, který byl adresován právě tehdejšími pracovními podmínkám, a mohl se zdát přehnaný až o dobrých 50 let později, kdy osmihodinová pracovní doba dospělých začínala být standardem. Dnes vidíme podmínky podobné tehdejšími v Číně, tak pro neoprášit starý, ale výstižný termín.

16 Tyden, Euro, Xinhua(2007)

17 Mahbubani(2007)

za stále poměrně pevnou informační bariérou.

Počet osob zatčených z politických důvodů se v roce 2006 v Číně zdvojnásobil, jedná se především o disidenty, kritiky režimu dovolávající se lidských práv – přiznaných ústavou od roku 2004. Toto číslo navíc není úplné – nezahrnuje řadu důvodů zatčení běžně považovaných za politické (například při demonstracích na venkově).¹⁸

Tento údaj je sám o sobě poměrně alarmující. Navíc pochází z oficiálních statistik, je tedy opět na místě pochybovat, zda není ještě podhodnocen. Úvahy o tom, co se děje za Velkou čínskou zdí ponechám na čtenáři – na základě tak kusých informací se nemá cenu pouštět do spekulací. Zajímavou otázkou však zůstává, do jaké míry, a zda vůbec, jsou sami obyvatelé Číny informováni o vnitřním dění. Zdánlivě bezzubý se může zdát následující citát z předvečera sjezdu KSC v roce 2007:

Ředitel státní televize CCTV Čao Chuajung (Zhao Huayong) vydal pro pracovníky v médiích prostou direktivu: „Vytvořte pozitivní atmosféru pro veřejné mínění. Přísně dodržujte požadavky propagandy. Nehoňte se za zprávami, neinformujete impulsivně a ubezpečujte se, že nemáte žádné chyby ve zpravodajství z kterékoli významné události.“¹⁹

Že jde o morální apel futrované klackem (jak by řekl pan Werich), je více než zřejmé, nahlédneme-li že značné množství výše jmenovaných politických zatčení padlo právě do řad novinářů. Mimo takovýchto nejasných direktiv přitom neexistuje v Číně nějaký přesnější novinářský etický kodex, jehož dodržování by zaručovalo beztrestnost. Naopak, vláda několikrát vyzývala novináře k větší otevřenosti a konstruktivní kritice režimu, nicméně je jasné, že taková kritika je přípustná jen v určitých neformálně vytyčených mezích.

3.2 . A komu tím prospějete?

Asi tři čtvrtiny celkového snížení chudoby v období 1981-2001 se týkají venkovského obyvatelstva. Růst v primárním sektoru (především v zemědělství) stojí za mnohem větším snížením chudoby a nerovnosti v Čínské společnosti, než růst průmyslu, či služeb.²⁰

Jak jsem již naznačoval, z růstu čínské ekonomiky posledních patnácti let profitovaly prakticky výhradně horní vrstvy obyvatelstva. Je pravděpodobné (a rozhodně ne nečekané) že osvícená vrstva vedoucí největší národ světa stát nevede ku prospěchu lidu, nýbrž k prospěchu vlastnímu. Klid uvnitř země udržuje pevnou rukou Čínská lidová armáda a šance na skutečně platnou pomoc zvenčí jsou mizivé – na úrovni politické intervence je Čína příliš velké a nebezpečné sousto, z hlediska soukromého kapitálu je dokonce zlatým dolem, tak proč něco měnit?

Podíváme-li se daleko do historie, zjistíme že příčinou pádů většiny otrokářských systémů nakonec byla jejich ekonomická neefektivita, spíše než nějaký morální imperativ. Podobně tomu bylo s nevolnictvím, odlehčenou verzí otrokářství. Větší svoboda dělníka nakonec vede k jeho větší produktivitě (alespoň ve většině výrobních odvětví), a efektivnější systém vítězí nad tím méně efektivním. Ekonom se opět raduje, bude to sama neviditelná ruka trhu, která jednou dotlačí postavení čínského dělníka na roveň toho amerického. Soudě z vývoje posledních let, je však ono „jednou“ velice velice daleko – Čína rozhodně nejeví známky stagnace přestože jsou dělníci drženi velmi zkrátka. Jak vysvětlit tento oříšek, stavějící sociální výdobytky západního světa do pochybného světla? Je západní dělník skutečně produktivnější než jeho čínský protějšek?

Chyba je dle mého názoru v bezmyšlenkovitém spojení větší svoboda = větší produktivita. Z této práce je snad zřejmé, že nejsem Marxista, přesto si dovolím vytáhnout na světlo ještě jeden Marxův termín – historický materialismus, konkrétně tvrzení, že společenský systém (jakým je otrokářství, či feudalismus) je dán převažujícím způsobem výroby. Dokud 90 procent obyvatelstva

---

18 Fan(2007)

19 Tyden,Euro,Xinhua(2007)

20 World Bank (2004)

hospodařilo na polích a neznalo nástroj komplikovanější než je pluh, bylo jim stěží potřeba svobody podnikat a politicky se angažovat více než ochrany feudála. Podobně tupá otrocká práce v manufakturách a továrnách 18. a 19. století nevyžadovala od dělníků vzdělanost, ba ani známku gramotnosti – jaký by tedy mělo smysl dávat jim volební právo nebo volný čas? Byli by pak produktivnější? Spíše ne.

Skutečně máme důvod se domnívat, že by Čína měla být tlačena k spontánnímu ulehčování života dělníkům? Země v níž je stále 50 % obyvatelstva zaměstnáno v zemědělství, a zbytek dolních 90-ti procent v továrnách.²¹ Její dělníci se zabývají většinou jednoduchými činnostmi vyžadujícími minimum tvůrčího ducha. Co by předáci „továrny světa“ skutečně získali popuštěním uzdy svého pracovitého lidu? Vyšší produktivitu? Možná za pár desítek let, kdy charakter výroby bude větší svobody skutečně vyžadovat.

3.3 .Cena demokracie

Až do této chvíle jsem opomíjel jednu důležitou otázku – je to skutečně vyšší produktivita, která činí feudální systém nadřazený otrokářskému a kapitalistický feudálnímu? Má odpověď je ne, nebo alespoň ne docela. Je to nakonec spíše robustnost systému, nikoliv jeho efektivita, která ho činí životaschopnějším. Demokratické systémy založené na svobodě jednotlivce a soukromém vlastnictví se historicky osvědčily tam, kde byla potřeba pružnost – inovace, neustálé rozhodování mezi těžko posouditelnými alternativami, a co víc – uznání předchozích chyb a jejich napravení. Demokratické systémy jsou dobré pro tápání směrem kupředu po neprobádaných cestách – díky své robustnosti

Cíl ke kterému mířím je snad zřejmý; historie zná řadu příkladů kdy dobře vedený autoritativně řízený stát dokázal projít cestu vývoje, která trvala demokratickým průkopníkům stovky let, během nesrovnatelně kratší doby. Ideálním příkladem je Japonsko, které se během období 1869-1903 dokázalo z poměrně zaostalého kastovního státu vyšvihnout na rašící průmyslovou velmoc schopnou porazit ve válce Rusko, a později se postavit i Spojeným státům. Naznačuji tu, že není tak obtížné kopírovat již prošlapanou cestu vývoje, jako razit novou. V prvním případě může i totalitní stát slavít úspěchy, v druhém jsou historické zkušenosti jednoznačně na straně demokratických států.

Zeptám-li se tedy znovu, měla-li by Čína dospět v otevřenou společnost, musím si opět odpovědět, že horizont takové dospělosti je zatím velmi vzdálený. Jsme-li dnes šokováni dvoucifernými tempy růstu čínského HDP na hlavu, uvažme že je stále zhruba třikrát menší než ten český a šestkrát než ve Spojených státech. Po téměř třiceti letech bezprecedentního růstu. Obrovský prostor v prostém dohánění, který má Čína stále před sebou, nenaznačuje, že by bylo vhodné přejít k demokratickému tápání (nebo dokonce k „projídání“ státních finančních rezerv, a spotřebě na dluh ve stylu rozvinutých států).

Rozhodně by to vhodné nebylo pro vládnoucí elitu, která navíc zatím hraje svou roli velmi dobře. I z našich českých zkušeností víme, že bezduché kopírování institucí a zákonů není cestou k úspěšné transformaci. Fakt, že se čínská vláda dosud nedostala do žádné významnější slepé uličky, tak jako Mao Tse Tung se svým Velkým skokem vpřed, je malým zázrakem svědčícím o dvou věcech. Na jedné straně o tom, že čínská vláda svým osvíceným přístupem povýšila heslo „dohonit a předstihnout“ z oficiální rétoriky na důmyslně prováděnou politiku. Na straně druhé pak o skutečnosti, že zatím Čína přejímala jednodušší a jednoznačně pozitivní instituce, jakými jsou soukromé vlastnictví, nebo podpora zahraničních investic. Další dohánění už by se mohlo stát podstatně obtížnějším.

Klíčovým sdělením této podkapitoly je fakt, že není skutečně důvod spolu s většinovým názorem předpokládat, že Čína během příštích dvou dekád skutečně dospěje k demokratickému kapitalismu. V závěru práce dokonce vyslovím hypotézu zda k němu vůbec kdy dospěje. Tato

---

21 U.S. Bureau of East Asian and Pacific Affairs(2007)

otázka je však zatím pouze akademická a nejspíše nějakou dobu ještě zůstane. Nyní naopak nasměrujeme pozornost k naprosto konkrétnímu tématu, kvůli kterému je vlastně dnešní Čína terčem obrovského zájmu. Pokud její autoritativní režim budí něčím mezi odbornou veřejností větší obavy než vojenskou silou, pak je to způsob jakým bez nadsázky již dnes drží čínská vláda v šachu světovou ekonomiku.

4 .Makroekonomické podmínky²²

Spojené státy jsou v současnosti v absolutních číslech nejzadluženější zemí světa, tento dluh se pohybuje okolo 10 biliónů USD. Jejich největším věřitelem je Čína, která v říjnu 2007 překonala svým podílem výši 1 bilión USD. Zároveň je po Kanadě Čína druhým největším obchodním partnerem Spojených států, přičemž jejich roční dovoz z Číny převažuje nad vývozem téměř o 200 miliard USD. Díky podhodnocenému čínskému yuanu, a tedy ještě levnější práci čínských dělníků, se tato výrazná nerovnováha dále rozšiřuje a činí tak obě země na sobě poměrně závislé. Vzhledem k obrovskému ekonomickému významu obou zemí tento dlouhodobě neudržitelný stav ohrožuje stabilitu celosvětové ekonomiky. Tak vypadá v kostce patová situace, která je asi nejdiskutovanějším makroekonomickým problémem dneška. Tato kapitola si klade za cíl ji čtenáři lépe přiblížit a zhruba nastínit možnosti jejího dalšího vývoje.

4.1 .Revalvace yuanu – mezi skyllou a chadrybdou

Po dlouhou dobu se čínské centrální bance dařilo držet kurz yuanu silně podhodnocený, což mělo za následek boom exportních odvětví průmyslu, těžící především z levné pracovní síly. Podhodnocený kurz ožebračoval dělníky a příjemce mzdy v yuanech obecně, měl však lví podíl na prudkém ekonomickém růstu, taženém zahraničním obchodem, a také na utvoření obrovských devizových rezerv čínské centrální banky, které jsou dnes svou výší cca 1.5 bln USD největšími na světě. Tyto rezervy jsou z velké části tvořeny právě americkými dolary, se kterými si čínská banka takřkajíc neví co počít. Obrovské objemy vývozu do Spojených států jich přinášejí do země veliká množství, jejich prodej (nebo jen zastavení jejich nákupu) by znamenalo zcela jistě posílení yuanu, oslabení dolaru a propad čínské ekonomiky, velmi pravděpodobně pak také globální recesi o jejímž rozsahu lze nanejvýš spekulovat. Na druhou stranu budování rezerv z neustále oslabujícího amerického dolaru znamená pro Čínu nemalé kurzové ztráty a zřejmě nemůže pokračovat do nekonečna. S nadsázkou lze říci, že již delší dobu prodává Čína svému americkému sousedu na dluh, neví zda tento dluh kdy dostane vrácen zpět, může si však být celkem jistá že pokud si bude žádat jeho splacení ihned, soused zkrachuje a Čína ze svých peněz také velkou část nikdy neuvidí.

Zde je nutno poznamenat, že o podhodnocenosti yuanu se vedly nějakou dobu spory. Čína, se bránila politickým tlakům na jeho revalvaci, neboť ožebračování obchodních partnerů dumpingovými cenami nejen že neslo slušné zisky, ale lákalo také další kapitál, investory a technologie do země. Přístup a následné členství ve Světové obchodní organizaci (WTO) však s sebou nesly požadavky na kroky k revalvaci měny, které Čína odrážela díky manipulovaným statistikám o zahraničním obchodu.

Například přebytek obchodní bilance se spojenými státy za rok 2002 je udáváný čínskými úřady jako 44 miliard USD, zatímco statistický úřad spojených států odhaduje *totéž* číslo na 104 mld USD. Podobně podhodnocený je z čínské strany i celkový přebytek obchodní bilance, kde čínský odhad je 45 mld, zatímco Fair Currency Alliance ze statistik 43 hlavních obchodních partnerů Číny došla k číslu 190 mld. K podobnému pochybení prokazatelně docházelo několik let po sobě.²³

22 Základní makroekonomická data jsem čerpal z CIA Factbook, U.S. Bureau of East Asian and Pacific Affairs(2007) a census.gov

23 FCA(2005)

V posledních dvou letech však začala Čína svou strategii pomalu měnit. Nejprve oznámila převod části svých devizových rezerv do jiných měn (tedy reálně prodej dolarů), následně nechala postupně revalvovat yuan, čímž fakticky hrozí výše jmenovaným: dalším pádem dolaru, zbržděním vlastního exportu a možnou recesí světové ekonomiky. Pozvolné tempo, které zvolila, zatím výrazné následky nevyvolalo, následující rok (2008) by ale mohl být zlomový.

RMB (yuan – pozn. aut.) posílil od června 2005 o 12.2% , v minulém roce začalo jeho posilování zrychlovat a z růstu 3.4% za rok 2006 na 6.1% za necelý rok 2007 (SED:2007)

Zatím nezbývá než opět ocenit umírněnou čínskou politiku, a doufat že se velmi choulostivou situaci, která se už téměř deset let neustále prohlubuje, podaří vyřešit bez nějakých katastrof.

4.2 .Export a domácí trh

Export se podílí na čínském HDP přibližně 40 %, což je na zemi této velikosti obrovská hodnota. Pro srovnání tatáž čísla pro USA a Japonsko jsou 8 a 14 %. V praxi to znamená dvě věci – čínská ekonomika je kriticky závislá na zahraničním obchodu, naopak domácí trh zřejmě nefunguje jak by měl. Tento stav je vlastně nepřímým důsledkem minulé měnové politiky centrální banky – která pomáhala exportu (tedy převážně průmyslu), ale snižovala kupní sílu domácího obyvatelstva.

Růst posledních 17-ti let byl založen v první řadě na exportu, stav a životní úroveň domácího obyvatelstva byly přinejlepším na druhé koleji. O obrovském potenciálu čínského domácího trhu – přeci jen je to 1.25 miliardy zákazníků – se mluví již řadu let, na prudší nárůst na významu ale domácí trh stále čeká. Máme však důvod věřit že v následujících letech se sen začne proměňovat v realitu.

K nastartování domácí kupní síly jsou v zásadě potřeba dva faktory²⁴ – zvýšení mezd a vybudování sítě sociálního zabezpečení, která sníží potřebu spořit si na důchod. Dostáváme se tak obloukem k tématu minulé kapitoly – emancipaci dělníků, kteří by měli být jádrem oné mamutí kupní síly. Tento argument by snad mohl rozmělnit závěry kapitoly 3 – o bídném údělu i budoucnosti čínského dělníka. Jak již bylo řečeno, odborová organizace která by si zvýšení vymohla nepadá v úvahu, bude to spíše motivace vlády nastartovat vnitřní trh, která povede k jejímu tlaku na zvýšení mezd. Takový krok by však znamenal významnou ztrátu zahraniční konkurenceschopnosti – a tu si zatím Čína těžko může dovolit, v tomto směru tedy v nejbližší době nelze očekávat významnější vývoj.

Na druhou stranu zajištění starobních důchodů je nyní v Číně poměrně aktuálním tématem a mohlo by tedy růst podpořit, díky uvolnění značné kupní síly pohřbené v úsporách. S tím souvisí další důležitý bod – nedávno (prosinec 2007) ohlášené povolení vstupu komerčních bank na čínský trh. Právě ty by mohly významně zahýbat s úsporami, ale hlavně se spotřebitelskými úvěry, tak jak to konec konců známe i z našich českých nedávných realití.

4.3 .Členství ve WTO a průmyslové vlastnictví

*Siemens a ThyssenKrupp přišly o zakázku magnetické dráhy, Airbus o letadlo střední třídy, Neoplan o autobusy, menší firmy o nepřeborné množství strojírenských výrobků. Ve většině případů Číňané okopírovali plány a evropské společnosti vypoklonkovali.*²⁵

V části 4.1. jsem zmiňoval důležitost podhodnoceného yuanu, nejen jako stimulu pro export, ale také jako lákadla na zahraniční investory a technologie. Není úplně bezpředmětné se domnívat, že právě třetí těchto z důvodů může tím hlavním cílem sledovaným vládou. Je veřejným tajemstvím, že značná část čínských průmyslových úspěchů začíná právě špionáží, nebo i prostým

24 Palley(2006:24)

25 Tyden,Euro,Xinhua(2007)

„okopírováním celé fabriky“. Bezzubost mezinárodního práva, ale i WTO, která toto vykrádání ve velkém umožňuje, je až zarážející. Samy země i firmy se brání různými způsoby, povětšinou však neúspěšně.

Na druhou stranu není nevýznamný ani legální proces „dovozu“ technologií. Jedná se vlastně o alternativní způsob nakládání s dolarovými přebytky – akvizice zahraničních firem. Typickým příkladem je akvizice PC divize giganta IBM firmou Lenovo většinou vlastněnou ČLR v roce 2005. Akvizice mamutích rozměrů přinesla Lenovo odbytiště, technologie a management – vše ve špičkové kvalitě.²⁶ Lenovo se rázem stalo druhým největším prodejcem počítačů na světě, navíc počítačů považovaných za technologickou špičku. Výroba se logicky přesunula do Číny stejně jako technologie.

Velkou neznámou je zatím vlastní čínský výzkum. Projekt velkokapacitního letadla konkurujícího aibusům a boeingům, vývoj vlastních mikroprocesorů a nebo kosmický program – to již nemohou být pouze výsledky prostého kopírování. Počet univerzitních studentů v Číně prudce roste, stejně jako investice do školství. Že by čína „okopírovala“ i evropskou strategii budování znalostní ekonomiky (knowledge based economy)? Zdá se že čínská strategie kopíruje Japonskou z druhé poloviny 20. století – postupný přechod od velkoobjemové výroby zboží druhotné kvality, k ziskovější hi-tech výrobě.

5. Udržitelný vývoj

“Největším problémem, který ekonomické teorie obvykle přehlížejí, jsou konkrétní podmínky života na přelidněném čínském venkově a notorický nedostatek půdy, která je využívána až po samou hranici svých možností. Problémem v Číně není tolik zvyšování efektivity hospodářství jako zajištění podmínek pro základní obživu velké části obyvatel. Z hlediska ekonomické teorie či přání politiků být nejdynamičtější se rozvíjející ekonomikou světa se může potřeba za každou cenu zvyšovat efektivitu práce jevit jako samozřejmost. Uvážíme-li však, že obdělávání půdy v tuto chvíli zajišťuje základní životní potřeby zhruba 70% z více než jedné miliardy Číňanů, a že průmyslová výroba v Číně se soustřeďuje do relativně omezeného počtu již dnes mnohamilionových městských aglomerací, které se potýkají s tak elementárními problémy, jako je nedostatek pitné vody a nedýchatelný vzduch, je nasnadě, že další příliv nekvalifikovaných lidí do měst může vyvolat obrovské problémy.”²⁷

Skutečně jsou neopomenutelné věci, které makroekonomické agregáty nezahrnou. Optimističtí statistici, kteří Číně předpovídají dalších třicet let růstu si jen těžko poradí s takovým parametrem jakým je hrozba občanských nepokojů, nebo ekologická katastrofa. Tuto lamentaci záměrně řadím za konec makroekonomické kapitoly – abych upozornil na to, jak široce jsou ve výhledech přehlíženy tak základní hrozby, které mohou během několika let čínský zázrak rychle ukončit.

Například dlouhodobá stabilita politického režimu je poměrně nejistá. Prognostici i investoři podle mého názoru podceňují možnosti propagandy a manipulace s údaji. Dozvěděl by se vůbec někdo o krvavě potlačených demonstracích v roce 1989, kdyby se nekonaly přímo na Náměstí nebeského klidu ale v některé turisty nenavštěvované provincii?

“ Bída a bezprávné postavení vesničanů vede k tomu, že na venkově propukají živelné nepokoje – zatím jen lokálního rázu. Podle oficiálních statistik se však jedná až o 200 incidentů po celé zemi denně.”²⁸

Na základě podobných údajů lze jen těžko stavět nějaké závěry. Faktem zůstává, že navenek se

²⁶ Záměrně nezmiňuji materiální stránku akvizice IBM, zisk produkčních kapacit a hmotných aktiv vůbec byl nepochybně až druhořadým cílem.

²⁷ Lomová (2006b)

²⁸ Lomová (2006b)

Čína jeví jako kompaktní a moudře spravovaný totalitní stát, jehož ekonomická strategie slaví nesporné úspěchy. S potlačováním lidských práv uvnitř můžeme tak maximálně nesouhlasit. Otázku nakolik je čínský vývoj udržitelný si netroufám zodpovídat ani v nejmenším, ostatně to není ani cílem této práce.

6 .Závěr – je Čína alternativou, nebo jen konvergujícím státem?

Čína už nemá žádný alternativní ekonomický model, a její komunistická strana pomalu prohrává bitvu s vkrádající se svobodou a otevřeností.(1999)²⁹

Číňané jsou nadšeni ze socialismu s čínskými rysy doplněného státním kapitalismem, z dogmatu, které na 12. sjezdu KSC roku 1982 prosadil Teng Siao-pching. Chuova éra pokračuje v „rekordoborectví“(2007)³⁰

Lze tedy skutečně čekat, že Číňané, známi svou umírněností a respektem k tradičním hodnotám, půjdou svou pozvolnou cestou až ke klasickému tržnímu kapitalismu? Že se Čína stane spojenými státy 21. století, zemí v čele světové ekonomiky stojící na principech soukromého vlastnictví, svobody a demokracie? Nám ekonomům se takový závěr líbí, potvrzuje naši doktrínu o nadřazenosti tržní ekonomiky jako základu společenského uspořádání. Spolu s Hayekem nebo Friedmanem takový vývoj považujeme za jediný logický.

Leitmotivem této práce je tvrzení, že o Číně toho mnoho nevíme. Platí-li to o většině současných reálií, musíme být velice opatrní, než z nich začneme vyvozovat tvrzení o budoucím vývoji. Ano, můžeme si být poměrně jistí, že Čína přejme západní instituce jako ochrana autorských práv, nebo svoboda slova. Proč by ale měla přejímat všechny – například svobodu tisku? Samy západní demokracie jsou daleky toho, považovat svůj vlastní systém za nejlepší – je tedy naprosto rozumné pochybovat, proč by čínská vládnoucí vrstva (která se zatím zdá být velmi osvícenou) měla přejmout byt' jen většinu institucí, které možná mylně považujeme za nezbytné pro fungování tržního systému?

Nastal-li konec civilizace ve Fukuyamovském duchu, povede čínská cesta směrem shodným s naším, až se Čína, stejně jako jiné státy, pomalu rozplyne v kapitalistickém globalizovaném vzduchoprázdnu. Z pohledu institucionální evoluce však její transformace přináší mnohem zajímavější přízi; jestli je něco na čínské pozvolné transformaci dobré, pak je to možnost pozorovat, jak zavádění jednotlivých institucí mění společnost. Spíše než aby Čína okopírovala náš západní tržní systém, vezme si z něj jen část, kterou smíchá s vlastními tradicemi a kulturou (nikoli nutně těmi západními). Výsledný systém může být méně výkonný, ale také nemusí. Schumpeterův princip tvořivé destrukce a jeho vize přerodu tržní společnosti ve stále více socialistickou se mohou docela dobře spojit a posunout evoluci ekonomických systémů zase o schůdek výš.

Ale zpět na zem, prozatím se zdá že Čína je na dobré cestě k ekonomickým výšinám – pokud ovšem nedojde k nějakému zvratu, ať už politickému ekonomickému či jakémukoliv jinému. Historie zná řadu příkladů nečekaných konců úspěšné cesty vzhůru – ve dvacátém století jmenujme předválečné Rusko, Brazílii po ropných šocích, nebo Mexiko devadesátých let. Všem těmto zemím byl slibován obrovský potenciál, investice se do nich lily ve velkém, až z rozličných důvodů přišel zlom – zlom jehož těžké důsledky trvají ve všech třech případech prakticky dodnes. Přílišný optimismus investorů již tehdy vedl k řadě bankrotů, a k nemalým problémům celé světové ekonomiky. Jaké jsou možné důsledky hypotetického pádu Číny, to si dnes stěží někdo dokáže

29 Cumings(1999:32)

30 Tyden,Euro,Xinhua(2007)

vůbec představit. Ale abych nekončil tak pesimisticky: jeden ze skutečně pravdivých a podložených faktů o Číně je ten, že její devizové rezervy dosahují téměř 1.5 biliónu USD, a jsou suverénně největší na světě. Přinejmenším pád čínského yuanu tím pádem v dohledné době rozhodně nehrozí.

Reference:

Lee Branstetter, Fritz Fooley: *Have MNCs hollowed out their domestic economies to China?*, VoxEU 2007, <http://www.voxeu.com/index.php?q=node/710>

Bruce Cumings : *China through the looking glass*, Bulletin of the Atomic Scientists 1999 Volume: 55 Issue: 5 Page: 30, source EBSCO

Maureen Fan: *'State Security' Arrests in China Doubled in '06, Group Reports*, Washington Post Foreign Service Thursday, November 29, 2007; Page A21, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/11/28/AR2007112802217.html>

Olga Lomová: *Čína k příliš velkému optimismu nevybízí*, Respekt 2006a, XVII 19, p. 9 <http://fareast.ff.cuni.cz/PORTRETY/ol/clan/Respekt/R061719.htm>

Olga Lomová: *Chystá se nový Velký skok?*, Respekt 2006b, XVII 17, p. 8, <http://fareast.ff.cuni.cz/PORTRETY/ol/clan/Respekt/VelkySkok.htm>

Kishore Mahbubani: *Jsou Číňané svobodní? Ano - nejvíc, co kdy byli*, ihned.cz 2007, http://ihned.cz/c4-10041240-22052420-000000_d-jsou-cinane-svobodni-ano-nejvic-co-kdy-byli

Thomas Palley: *The China Currency Problem*, 2005, http://www.thomaspalley.com/docs/research/ChinaCurrencyProblem_Keidel.pdf

Thomas Palley: *External Contradictions of the Chinese Development Model: Export-led Growth and the Dangers of Global Economic Contraction*, *Journal of Contemporary China* Vol. 15 (46), 2006,

http://www.thomaspalley.com/docs/articles/economic_development/external_contradictions_of_chinese_development.pdf

Robert L. Worden, Andrea Matles Savada and Ronald E. Dolan, editors. *China: A Country Study*. Washington: GPO for the Library of Congress, 1987. <http://countrystudies.us/china/92.htm>

Fair Currency Alliance (FCA), "China's Erroneous Numbers: Inaccurate Trade Data Distort Degree of Manipulation," Brief nos. 1, Washington, DC, June 10, 2004.

International Labour Office (ILO), 2007: *Discrimination at Work in Asia*, http://www.ilo.org/dyn/declaris/DECLARATIONWEB.DOWNLOAD_BLOB?Var_DocumentID=6815

U.S. Bureau of East Asian and Pacific Affairs, October 2007: *Background Note: China*, <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/18902.htm>

World Bank: *Fighting Poverty: Findings and Lessons from China's Success*, 2004 <http://go.worldbank.org/QXOQI9MP30>

The Third Cabinet-Level Meeting of the U.S.-China Strategic Economic Dialogue (SED) December 13, 2007 : *Fact Sheet* , <http://www.treasury.gov/press/releases/hp733.htm>

The Department of Population, Social, Science and Technology Statistics in the National Bureau of Statistics (NBS), 2002: *China working time statistics*, zdroj: French National Institute for Statistics

and Economic Studies, http://www.insee.fr/en/nom_def_met/colloques/citygroup/pdf/China-general.pdf

BBC News Monday, 23 January 2006 , 'Made in China' no longer cheap <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/4623550.stm>

Taipei Times Sat, Feb 05, 2005 , *Poor working conditions plague Guangdong*
<http://www.taipeitimes.com/News/editorials/archives/2005/02/05/2003222363>

Tyden, Euro, Xinhua 2007: *17.sjezd KS Číny - boj o moc nad největší politickou stranou světa*,
<http://www.cinsky.cz/index.php?page=clanek&id=414&lang=cs>

BritainUSA.com What is the history of the Right to Vote in Britain? , 2007

http://www.britainusa.com/sections/articles_show_nt1.asp?d=4&i=41130&L1=&L2=&a=28619

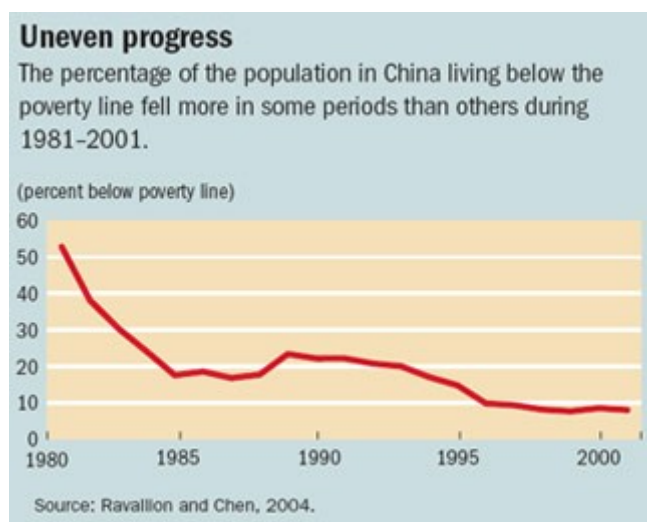
CIA factbook

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>

U.S. Census

<http://www.census.gov>

Tabulky:

Tabulka 1: Chudoba v Číně (World Bank:2004)

Rising inequality

The gap between rich and poor has risen in China, although more in urban areas than rural areas.

(Gini index¹; percent)

Source: Ravallion and Chen, 2004.

¹The Gini Index is a measure of income inequality within a population.

Tabulka 2: Nerovnost Číně (World Bank:2004)